

Lag om ändring i brottsbalken;

utfärdad den 26 juni 1986.

SFS 1986: 645

Utkom från trycket
den 15 juli 1986

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs i fråga om brottsbalken²
dels att 21 kap. 18–22 §§, 22 kap. 2a § och 12–18 §§, 32 kap. samt 35
kap. 11 § skall upphöra att gälla,
dels att 1 kap. 3 och 4 §§, 2 kap. 3 och 5 §§, 16 kap. 5 och 17 §§, 20 kap.
2 §, 21 kap. 1–14 och 16 §§, 22 kap. 1–11 §§, 24 kap. 6 §, 33 kap. 5 och
9 §§, 34 kap. 11 § samt rubriken till 22 kap. skall ha följande lydelse,
dels att i balken skall införas två nya paragrafer, 16 kap. 6 § och 21 kap.
15 §, av följande lydelse.

¹ Prop. 1985/86: 9, JuU 24, rskr. 213.

² Senaste lydelse av

21 kap. 18 § 1975: 667

21 kap. 20 § 1983: 295

21 kap. 21 § 1975: 667

21 kap. 22 § 1975: 667

22 kap. 2 a § 1976: 509

22 kap. 14 § 1984: 275

22 kap. 16 § 1974: 565

32 kap. 6 § 1973: 17

32 kap. 8 § 1975: 667.

1 kap.

3 §³ Med påföljd för brott förstås i denna balk: de allmänna straffen böter och fängelse samt villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård.

4 §⁴ Om användningen av straffen gäller i allmänhet vad i bestämmelserna om de särskilda brotten är stadgat. Övriga påföljder må, enligt vad därom är föreskrivet, tillämpas ändå att de ej äro nämnda i dessa bestämmelser.

Fängelse är att anse som svårare påföljd än böter.

2 kap.

3 §⁵ För brott som begåtts utom riket dömes även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. om brottet förövats å svenskt fartyg eller luftfartyg, så ock eljest om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen å sådant fartyg,

2. om brottet begåtts av någon som tillhör försvarsmakten på ett område där en avdelning av försvarsmakten befann sig eller om det begåtts av någon annan på ett sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning,

3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst,

4. om brottet förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning,

5. om brottet begåtts inom område som ej tillhör någon stat och förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige,

6. om brottet är kapning av luftfartyg, luftfartssabotage eller folkrättsbrott eller försök till kapning av luftfartyg eller luftfartssabotage, eller

7. om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver.

5 §⁶ Åtal för brott, som inom riket begåtts å utländskt fartyg eller luftfartyg av utlänning som var befälhavare eller tillhörde besättningen å fartyget eller eljest medföljde detsamma mot sådan utlänning eller mot utländskt intresse, må ej väckas utan att förordnande därom meddelas av regeringen eller den regeringen bemyndigat därtill.

Åtal för brott, som förövats utom riket, må väckas allenast efter förordnande som i första stycket sägs. Utan dylikt förordnande må dock åtal väckas, om brottet förövats

1. å svenskt fartyg eller luftfartyg eller i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen å sådant fartyg,

2. av någon som tillhör försvarsmakten på ett område där en avdelning av försvarsmakten befann sig,

³ Senaste lydelse 1981: 211.

⁴ Senaste lydelse 1975: 667.

⁵ Senaste lydelse 1973: 342.

⁶ Senaste lydelse 1974: 565.

3. vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst,

4. i Danmark, Finland, Island eller Norge eller på fartyg eller luftfartyg i reguljär trafik mellan orter belägna i Sverige eller någon av nämnda stater, eller

5. av svensk, dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare mot svenskt intresse.

16 kap.

5 §⁷ Den som muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som sprides eller utlämnas för spridning eller i annat meddelande till allmänheten uppmanar eller eljest söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet, dömes för *uppvigling* till böter eller fängelse i högst sex månader.

För uppvigling skall dömas även den som muntligen inför en samling av krigsmän eller i annat meddelande till krigsmän uppmanar eller på annat sätt söker förleda dem till en handling eller underlåtenhet som innebär att de åsidosätter vad som åligger dem i tjänsten.

I ringa fall skall ej dömas till ansvar. Vid bedömande huruvida ringa fall föreligger skall särskilt beaktas, om det förelegat endast obetydlig fara för att uppmaningen eller försöket skulle leda till efterföljd.

Är brottet med hänsyn till att gärningsmannen sökt förleda till allvarligt brott eller eljest att anse som grovt, skall dömas till fängelse i högst fyra år.

6 §⁸ Om en samling av krigsmän gemensamt hotar att med våld sätta sig upp mot förman, skall dömas för *myteri* till böter eller fängelse i högst fyra år. Anstiftare och anförare skall dock dömas till fängelse i högst sex år.

Har deltagarna i ett myteri gemensamt brukat våld mot person eller egendom, skall deltagarna dömas till fängelse i högst sex år. Anstiftare och anförare skall dock dömas till fängelse i högst tio år eller på livstid.

Om brottet annars är att anse som grovt, skall dömas till fängelse i högst tio år eller på livstid. Vid bedömande om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen har begåtts under strid eller då brott mot krigslydnaden annars medför särskild fara.

17 §⁹ För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja myteri döms till ansvar enligt vad som sägs i 23 kap. Detsamma skall gälla försök eller förberedelse till grovt dubbleri.

20 kap.

2 §¹⁰ Arbetstagare som tar emot, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning, döms för *mutbrott* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma skall gälla, om arbetstagaren begått gärningen innan han erhöll anställningen eller efter det han slutat densamma. Är brottet grovt, döms till fängelse i högst sex år.

⁷ Senaste lydelse 1970: 225.

⁸ Förutvarande 6 § upphävd genom 1976: 509.

⁹ Senaste lydelse 1972: 222.

¹⁰ Senaste lydelse 1986: 123.

Vad i första stycket sägs om arbetstagare äger motsvarande tillämpning på

1. ledamot av styrelse, verk, nämnd, kommitté eller annan sådan myndighet som hör till staten eller till kommun, landstingskommun, kommunalförbund, församling, kyrklig samfällighet eller allmän försäkringskassa,
2. den som utövar uppdrag som är reglerat i författning,
3. den som är krigsman enligt lagen (1986: 644) om disciplinförseelser av krigsmän, m. m. eller annan som fullgör lagstadgad tjänsteplikt,
4. den som utan att inneha anställning eller uppdrag som nu har sagts utövar myndighet och
5. den som i annat fall än som avses i 1–4 på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta rättslig eller ekonomisk angelägenhet eller självständigt handha kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av sådan angelägenhet eller uppgift.

21 kap.

1 § Detta kapitel träder i tillämpning när riket kommer i krig.

Om riket är i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, får regeringen föreskriva att kapitlet skall tillämpas.

2 § När det inte längre föreligger sådana förhållanden som avses i 1 §, skall regeringen föreskriva att tillämpningen av kapitlet skall upphöra.

3 § Vid tillämpningen av detta kapitel avses med krigsmän alla som är tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten.

Krigsmän är dessutom

1. polismän som utan att vara tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten är skyldiga att delta i rikets försvar,
2. skyddsvakter som förordnats med stöd av 10 § lagen (1940: 358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.,
3. alla som annars vistas vid avdelningar av försvarsmakten, när avdelningarna är i fält eller verkar under liknande förhållanden,
4. medlemmar av den organiserade motståndsrörelsen.

4 § Föreskrifterna i detta kapitel om krigsmän skall också tillämpas på

1. krigsfångar,
2. krigsdeltagare som har internerats vid krig under vilket riket är neutralt,
3. utlänningar som vistas bland krigsfångar eller internerade krigsdeltagare för att utöva sjukvård eller andlig vård.

5 § Vägrar eller underlåter en krigsman att lyda en förmans order eller dröjer han otillbörligen med att fullgöra ordern, skall dömas för *lydnadsbrott* till böter eller fängelse i högst två år. Till ansvar skall dock inte dömas, om det är uppenbart att ordern inte angår tjänsten.

6 § Är ett brott som avses i 5 § att anse som grovt, skall dömas för *grovt lydnadsbrott* till fängelse i högst tio år eller på livstid. Vid bedömning om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningen har begåtts under strid eller då brott mot krigslydnaden annars medför särskild fara.

7 § Avviker eller uteblir en krigsman olovligen från tjänstgöringen, skall dömas för *rymning* till böter eller fängelse i högst två år.

Är brottet att anse som grovt, skall dömas till fängelse i högst tio år eller på livstid. Vid bedömande om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om krigsmannen avvikit under eller i anslutning till strid eller gått över till fienden eller annars överlämnat sig frivilligt till denne.

8 § Förgriper sig en krigsman med våld eller hot om våld mot en förman i dennes tjänsteutövning eller för att tvinga honom till eller hindra honom från att utföra en tjänsteåtgärd eller annars med anledning av hans tjänst, skall dömas för *våld eller hot mot förman* till böter eller fängelse i högst två år.

Med förmän likställs vaktposter och andra krigsmän som tjänstgör för bevakning eller upprätthållande av ordning.

Är brottet att anse som grovt, skall dömas till fängelse i högst sex år. Vid bedömande om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningen har begåtts under strid eller då brott mot krigslydnaden annars medför särskild fara.

9 § Avsänder en krigsman obehörigen ett meddelande till eller träder han annars i förbindelse med någon som tillhör fiendens krigsmakt eller vistas på fiendens område, skall dömas för *samröre med fienden* till böter eller fängelse i högst två år.

10 § Råder en krigsman under strid eller då brott mot krigslydnaden annars medför särskild fara andra krigsmän att ge sig åt fienden eller företar han på annat sätt i andra krigsmäns närvaro obehörigen något som är ägnat att framkalla trolöshet eller modlöshet, skall dömas för *undergrävande av stridsviljan* till fängelse i högst tio år eller på livstid.

11 § Underlåter en krigsman att, i vad på honom ankommer, sätta en försvarsanläggning i stridsberedskap, göra en avdelning stridsberedd, anskaffa egendom eller på annat sätt förbereda en krigshandling, skall dömas för *försummande av krigsförberedelse* till fängelse i högst tio år eller på livstid.

12 § Om en krigsman under tjänstgöring som chef för en avdelning av försvarsmakten obehörigen till fienden överlämnar en stridsställning, krigsmateriel eller annat som har avsevärd betydelse för krigföringen eller ger sig och sin avdelning åt fienden, skall dömas för *obehörig kapitulation* till fängelse i högst tio år eller på livstid.

13 § Underlåter en krigsman under eller i anslutning till strid att till det yttersta uppfylla sin plikt att främja krigföringen, skall dömas för *stridsförsumlighet* till fängelse i högst tio år eller på livstid.

14 § Åsidosätter en krigsman uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vad som åligger honom och är felet av allvarlig natur, skall dömas för *tjänstebrott* till fängelse i högst två år.

Till ansvar enligt första stycket skall inte dömas, om straff för gärningen är föreskrivet i någon annan bestämmelse i detta kapitel.

15 §¹¹ För försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja rymning samt för försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot förman skall dömas till ansvar enligt 23 kap.

För medverkan till tjänstebrott får dömas endast den som därigenom åsidosatt tjänsteplikt.

16 § Vid tillämpningen av 7, 9, 10 och 12 §§ skall med fienden likställas främmande makt som riket inte är i krig med, om det finns risk att riket kommer i krig med den makten.

22 kap. Om landsförräderi m. m.

1 § Den som, då riket är i krig,

1. hindrar, missleder eller förråder dem som är verksamma för rikets försvar eller förleder dem till myteri, trolöshet eller modlöshet,

2. förråder, förstör eller skadar egendom som är av betydelse för totalförsvaret,

3. åt fienden anskaffar krigsfolk, egendom eller tjänster, eller

4. begår annan liknande förrädisk gärning,

skall, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för totalförsvaret eller innefattar avsevärt bistånd åt fienden, dömas för *landsförräderi* till fängelse på viss tid, lägst fyra och högst tio år, eller på livstid.

2 § Begår någon en gärning som avses i 1 § och är den endast i mindre mån ägnad att medföra men för totalförsvaret eller innefattar den ringare bistånd åt fienden än som där sägs, skall dömas för *landssvek* till fängelse i högst sex år.

3 § Den som av oaktsamhet begår en gärning som avses i 1 eller 2 § skall dömas för *landsskadlig vårdslöshet* till fängelse i högst fyra år.

4 § Innefattar en gärning som avses i 1–3 §§ anskaffande av egendom eller tjänster åt fienden inom ett område som är besatt av denne och kan gärningen med hänsyn till befolkningens behov, gärningsmannens försörjning eller andra särskilda förhållanden ej anses otillbörlig, skall ej dömas till ansvar.

5 § Om någon, då riket är i krig, bland allmänheten sprider eller till främmande makt framför eller låter framkomma falska rykten eller andra osanna påståenden som är ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet, skall han dömas för *ryktesspridning till fara för rikets säkerhet* till böter eller fängelse i högst två år.

Detsamma skall gälla om någon då riket är i krig bland krigsmän sprider falska rykten eller andra osanna påståenden som är ägnade att framkalla trolöshet eller modlöshet.

6 § Den som gör sig skyldig till en svår överträdelse av något sådant avtal med främmande makt eller någon sådan allmänt erkänd grundsats,

som rör den internationella humanitära rätten i väpnade konflikter, skall dömas för *folkrättsbrott* till fängelse i högst fyra år. Sådana svåra överträdelser är bland andra

1. att använda stridsmedel som är förbjudna enligt folkrätten,
2. att missbruka kännetecknet röda korset, Förenta Nationernas kännetecken, civilförsvarets internationella kännetecken, parlamentära flaggor eller andra internationellt erkända kännetecken eller att med hjälp av förrädiskt förfarande av något annat slag döda eller skada en motståndare,
3. att anfälla civilpersoner eller den som är försatt ur stridbart skick,
4. att inleda ett urskillningslöst anfall med vetskap om att anfallet kommer att förorsaka synnerligen svåra förluster eller skador på civilpersoner eller civil egendom,
5. att inleda anfall mot anläggningar eller installationer som åtnjuter särskilt folkrättsligt skydd,
6. att tillfoga av folkrätten särskilt skyddade personer allvarligt lidande, att tvinga krigsfångar eller civilpersoner att tjänstgöra hos deras motparts väpnade styrkor eller att i strid mot folkrätten beröva civilpersoner friheten,
7. att, i andra fall än som anges i 1–6, godtyckligt och i stor omfattning förstöra eller tillägna sig egendom som åtnjuter ett särskilt folkrättsligt skydd.

Är brottet grovt, skall dömas till fängelse i högst tio år eller på livstid. Vid bedömning om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det har förövats genom ett stort antal skilda handlingar eller om många människor dödsdöms eller skadats eller omfattande egendomsförlust uppkommit på grund av brottet.

Om ett folkrättsbrott har begåtts av den som är krigsman, skall också hans förman dömas i den mån denne haft möjlighet att förutse brottet men inte gjort vad som ankommit på honom för att förhindra detta.

7 § För försök, förberedelse eller stämpling till landsförräderi eller landssvek skall dömas till ansvar enligt 23 kap. Som stämpling skall även anses att träda i förbindelse med fienden för att förbereda, möjliggöra eller underlätta ett brott som nu sagts förövas. För förberedelse eller stämpling under tid, då riket hotas av krig, ockupation eller andra fientligheter, skall dömas till ansvar trots att fientligheter inte utbrutit.

Den som underlåter att avslöja landsförräderi eller landssvek skall dömas till ansvar enligt 23 kap. Till sådant ansvar skall han dömas även om han inte insett men bort inse att brottet höll på att ske.

8 § Har under krig brott förövats av någon som därvid inte saknat anledning anta att gärningen enligt krigsbruk var tillåten, får dömas till lindrigare straff än vad som är stadgat för gärningen. Är omständigheterna synnerligen mildrande, skall inte dömas till ansvar.

9 § Om en gärning som avses i 21 kap. eller i detta kapitel förövas mot en stat som är förbunden med riket, mot en sådan stats krigsmakt eller mot någon som tillhör denna, skall vad som föreskrivs om sådana gärningar mot riket, dess försvarsmakt eller krigsmän tillämpas.

10 § Om riket är i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, får regeringen föreskriva att vad som sägs i 19 kap. och detta kapitel för den händelse att riket är i krig skall tillämpas. Föreskriften skall av regeringen upphävas, när sådana förhållanden inte längre föreligger.

Om riket skulle komma att vara helt eller delvis ockuperat av främmande makt utan att militärt motstånd förekommer, skall vad som i de nämnda kapitlen samt i 21 kap. sägs om rikets försvar tillämpas på motståndssamheten och vad som sägs om fienden tillämpas på ockupationsmakten.

11 § Med fiende likställs i detta kapitel främmande makt som riket inte är i krig med, om det finns risk att riket kommer i krig med den makten.

24 kap.

6 § Gärning som någon begått på order av den under vars lydnad han står skall ej medföra ansvar för honom, om han med hänsyn till lydadsförhållandets art, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt hade att lyda ordern.

33 kap.

5 §¹² Dömes någon till fängelse på viss tid eller förordnar rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1, att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och har den dömd med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst tjugofyra timmar varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, skall tiden för frihetsberövandet, till den del därunder icke samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt. Domstolen skall i domen ange det antal dagar påföljden skall anses verkställd. Är den tid varmed ådömt fängelse överstiger frihetsberövandet ringa, må förordnas att fängelsestraffet skall anses helt verkställt genom frihetsberövandet.

Undanröjes villkorlig dom eller skyddstillsyn och dömes i stället till fängelse på viss tid, äger första stycket tillämpning även i fråga om frihetsberövande, som föregått den villkorliga domen, domen på skyddstillsyn eller dom, varigenom förordnats att den genom sådan dom ådömda påföljden skall avse även ytterligare brott. Detta gäller dock endast i den mån frihetsberövandet icke tillgodoräknats enligt första eller tredje stycket.

Dömes någon till böter och har han med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, varit berövad friheten på sätt som anges i första stycket, må förordnas att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

9 §¹³ Vid bestämmande av straff för brott av arbetstagare må hänsyn tagas till avskedande eller annan följd av brottet som är medgiven enligt

¹² Senaste lydelse 1981: 211.

¹³ Senaste lydelse 1975: 667.

arbetsavtalet eller enligt författning, som gäller för anställningsförhållandet, och må böter som eljest skolat ådömas helt eftergivnas.

Med arbetstagare likställes den som utövar uppdrag åt annan.

I fråga om brott av krigsman som omfattas av lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m. m. får på samma sätt som anges i första stycket hänsyn tas till disciplinpåföljd som har ålagts honom enligt nämnda lag.

34 kap.

11 §¹⁴ Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom eller skyddstillsyn, skall livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse på viss tid i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan det förstnämnda fängelsestraffet har börjat avtjänas, skall det straffet träda i stället för den andra påföljden.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1987.

I fråga om disciplinstraff som har ålagts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

När någon före ikraftträdandet har varit tagen i förvarsarrest, tillämpas 33 kap. 5 § första stycket i dess äldre lydelse.

Efter ikraftträdandet får ej dömas till disciplinstraff. Vid tillämpning efter ikraftträdandet av äldre straffbestämmelser skall vad som sägs om disciplinstraff i stället avse böter.

På regeringens vägnar

STEN WICKBOM

Ulf Berg
(Justitiedepartementet)

¹⁴ Senaste lydelse 1983: 351.

